

BEVEZETÉS

Néha az ember életét egy-egy találkozás örökre megváltoztathatja. Ilyen fordulópont volt az én életemben az 1993–94-es tanév, amikor felnőtt fejjel ismét diákként ültem a padban, és egy előadást hallgattam, vagyis inkább egy számítógépes program bemutatóját néztem. A program neve Contexts volt (ebben a könyvben is bemutatásra kerül), az előadó pedig a Birminghami Egyetem tanára, Tim Johns. Hogy miért éppen egy számítógépes program hatott rám ilyen elemi erővel, amikor számos elméleti előadáson már túl voltam minden különösebb lelkesedés nélkül? Bizonyára az előadó személyes varázsa is közrejátszott, de elsősorban a játék izgalma és a szellemi kihívás ragadott meg mint nyelvtanulót. Mint nyelvtanárnak, azonnal az alkalmazási lehetőségek sora futott végig a fejemben, hiszen ha nekem ennyire tetszett, talán a diákjaimnak is hasznos és szórakoztató lehet.

A nagy lelkesedés nem hozott olyan gyors előrelépést, mint azt gondolhatnánk, mert sajnos abban az időben sem számítógéppel, sem pedig informatikai ismeretekkel nem rendelkeztam. Szeretném megnyugtatni az olvasót, hogy ma már nincs is szükség olyan programozási ismeretekre, mint a Windows 95 operációs rendszer megjelenése előtt, és a számítógép kezelése is egyre könnyebb lett. E könyv írásakor azonban feltételezem, hogy az olvasó rendelkezik alapvető számítógépes ismeretekkel, azaz tudja, hogy hogyan kell megnyitni egy könyvtárt vagy fájlt, tud menteni, el tud indítani egy programot, tudja kezelni a menürendszert stb.

A modern korpusznyelvészet feltételezi a számítógép használatát, de nem azonos a számítógépes nyelvészettel annak ellenére, hogy számos átfedés található a kettő között. A kutatás céljai és az eredmények felhasználásának lehetőségei is különböznek. A programozási ismeretek a korpusznyelvészet művelésekor is sokat segíthetnek, de a számítógépes nyelvészetben elengedhetetlenek.

A nyelvtanulás számomra olyan, mint a felfedezés. Akár írott szövegről, akár élőbeszédről legyen szó, ha magam „fedezem fel” a szabályt vagy veszek észre valamit, az sikerélményt nyújt, és sokáig megmarad az emlékezetemben. A mások által közölt vagy könyvben olvasott szabályokra azonban már nem emlékszem olyan könnyen és hamar el is felejttem őket. A diákokat is kutatóknak tekintem. Minél magasabb szinten szeretnének elsajátítani egy nyelvet, annál jobb és önállóbb kutatókká kell válniuk. A diákoknak három nagyon fontos dologra van szükségük: egyrészt megfigyelőképességre, másrészt képesnek kell lenniük helyes következtetések levonására a rendelkezésre álló adatok alapján, harmadrészt pedig képesnek kell lenniük intelligens találgatásra. Egy egyszerű példával szeretném ezt bemutatni.

Tegyük fel, hogy valaki hirtelen olyan környezetbe kerül, amelynek nyelvét (mondjuk a japánt) nem beszéli. Mivel élénken figyel, egy idő után észreveszi, hogy minden étkezés előtt hallja az *itadakimasz* kifejezést, étkezés után pedig azt, hogy

gocsiszósamadesta. Ennek alapján levonhatja a következtetést, hogy ezt a két kifejezést akkor használják, amikor a magyarban a *Jó étvágyat!* és az *Egészségünkre!* fordulatokat. Az *itadakimasz* kifejezés jelentését a helyzetből fakadóan a *Jó étvágyat!* kifejezéssel fogja azonosítani mindaddig, amíg új, más helyzetben nem találkozik ugyanezzel a kifejezéssel, ahol nyilvánvalóan más jelentésben használják.

Azok a nyelvtanulók lesznek sikeresek, akik az ilyen helyzeti megfigyelőképességüket rendszeresen használják. Sokan automatikusan teszik ezt, másoknak fel kell erre hívni a figyelmét, és még gyakorlásra szoruló tanulók is vannak. De ezek a képességek gyakorlással fejleszthetők. Tapasztalataim szerint erre különösen alkalmasak a korpusznyelvészeti szellemében készült feladatok.

Ez a könyv tehát az olvasók széles skálájának igényeit igyekszik kielégíteni – a szakembertől kezdve az érdeklődő diákiig. Öt fejezetből áll. Az első a korpusznyelvészeti alapjait mutatja be. Mivel a számítástechnika fejlődése meghatározó volt a korpusznyelvészeti szempontjából, a második fejezetben a számítástechnika és nyelvészeti kapcsolatáról esik majd szó. Ezt követi a legfontosabb korpuszok bemutatása a harmadik fejezetben. A negyedik fejezet a korpuszok használatához szükséges számítógépes programokat ismerteti. A legtöbb figyelmet e fejezetben az úgynevezett konkordanciaprogramoknak szenteljük: illusztrációk és részletes leírás segítségével szeretném lehetővé tenni, hogy még az angolul nem tudó érdeklődők is kezelhessék e programokat. Az ötödik fejezet a korpusznyelvészeti oktatásban való felhasználásának lehetőségeit mutatja be. Számos mintafeladatot és alkalmazási ötletet tartalmaz, melyeket bármely nyelv tanításakor vagy tanulásakor fel lehet használni. Eddigi kutatásaim és tanítási tapasztalataim, valamint a korpusznyelvészeti szakirodalom jelentős többsége az angol nyelvre vonatkozik, így annak ellenére, hogy igyekeztem minél több esetben magyar nyelvű példát is hozni, azok nagy része angol nyelvű. Remélem, hogy így is haszonnal forgatja majd e könyvet minden olvasója.